

IN MEMORIAM

István György Tóth (1956.- 2005.)

Dana 14. srpnja 2005. godine iznenada je, na povratku s kongresa povjesničara u Sydneyu, preminuo naš dragi kolega István György Tóth. Njegova prerana smrt velik je gubitak ne samo za mađarsku, nego i za hrvatsku historiografiju, jer je dr. Tóth svojim djelovanjem dao velik doprinos stvaranju čvrstih hrvatsko-mađarskih povjesničarskih veza.

Prof dr. István György Tóth rođen je 23. kolovoza 1956. u Budimpešti. Povijest je studirao na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Eötvös Lóránd (dalje: ELTE) u Budimpešti te na sveučilištu Nancy u Francuskoj. Nakon što je 1983. na ELTE-u stekao doktorat započeo je povjesničarsku karijeru kao znanstveni suradnik u Povijesnom institutu Mađarske akademije znanosti (Magyar Tudományos Akadémia). U toj je instituciji brzo napredovao pa je već 1999. postao načelnikom Odjela za povijest ranog novog vijeka istog Instituta. Uz rad na Institutu paralelno je predavao na nekoliko mađarskih i stranih sveučilišta. U Mađarskoj je predavao na budimpeštanskom ELTE-u od 1983. do 1986., a od 1992. do 1997. godine održavao je predavanja i na Sveučilištu Miskolc. Osim toga u dva je navrata kao gost predavač predavao i na Sveučilištu Albert Ludwig u Freiburgu (1988. i 1993.), zatim također kao gost profesor na École des Hautes Études en Sciences Sociales (1991.), na École Normale Supérieure (1999.) i na Maison des Sciences de l'Homme (2000. i 2001.) u Parizu, te na Columbia University u New Yorku (2003.). Na polju visokoškolske nastave najveći je trud uložio u Odsjek povijesti Srednjoeuropskog sveučilišta (Central European University) u Budimpešti, na kojem je bio izvanredni profesor od 1991., a zatim i redovni profesor od 2002. godine. Na tome je mjestu bio mentor brojnim hrvatskim povjesničarima koji su na CEU radili svoje magistarske radove i doktorske disertacije (Sandi Štepinac, Zoranu Velagiću, Nataši Štefanec, Dubravki Mlinarić, Ivoni Savić, Meri Kunčić, Heleni Strugar, Domagoju Maduniću, Teodori Šek Brnardić i Zoranu Ladiću). Pored toga, dr. Tóth je bio član uredništva brojnih mađarskih povjesničarskih časopisa, primjerice, povijesnog magazina *Rubicon* (1991.-1999.) i popularnog povijesnog časopisa *Historia* (od 1999.). Od 1991. je postao članom uredništva poznate mađarske revije *Történelmi Szemle*, a od 2000. je u tome časopisu postao i glavnim urednikom. Godine 2002. dr. Tóth je postigao i titulu doktora Mađarske akademije, najvišeg znanstvenog stupnja u Mađarskoj, u neuobičajeno ranim godinama za povjesničara.

Veličina znanstvenog opusa dr Tótha vidljiva je i iz brojnih drugih funkcija koje je obnašao. Bio je član brojnih mađarskih i međunarodnih povijesnih institucija i udruga, primjerice, Mađarske udruge za izučavanje 18-stoljetne povijesti, Izvršnog vijeća Međunarodne udruge za 18-stoljetne studije, Upravnog odbora Centra za Istočnu Europu Sveučilišta Sorbonne u Parizu, Talijansko-mađarskog povjerenstva za međusobnu suradnju, Povijesnog odbora Mađarskog fonda za znanstvena istraživanja, Mađarskog nacionalnog povjerenstva za povijesne znanosti, Glavnog odbora Kulturno-povijesnog programa Europske znanstvene fondacije, te zajedno s Heinzom Schillingom suvoditelj Programa o religiji i društvu.

Mada ga je prerana smrt odnijela u naponu njegove znanstvene snage, dr. Tóth je iza sebe uspio ostaviti velik broj radova i monografija. Bavio se raznovrsnim temama, od kulturne povijesti mađarske elite i povijesti svakodnevice, do katoličkih misionarskih aktivnosti u Ugarskoj tijekom osmanlijske vladavine. Zajednička višestoljetna povijest Hrvata i Mađara navela ga je i na suradnju s hrvatskim povjesničarima. Posebice ga je zanimala povijest franjevačke provincije Bosne Srebrene, kroz čije su djelovanje tijekom 17. i 18. stoljeća uspostavljene čvrste veze između Hrvatske, Bosne i Ugarske. Istraživanje djelovanja hrvatskih katoličkih misionara u Ugarskoj i Transilvaniji potpuno je zaokupljalo njegovu znanstvenu znatiželju posljednjih godina. O tome svjedoče brojni radovi koje je na tu temu napisao: Benlich Máté belgrádi püspök jelentése a török hódoltság katolikusairól, 1651.-1658., *Levéltári Közlemények* 60, no 1 (1989.), str. 83.-142.; Raguzai Ulászló, más néven Szulejmán janicsár laikus ferences barát levele Budáról, *Ráday Gyűjtemény Évkönyve* VII, Budapest 1994, str. 191.-193.; A mohácsi plébános, a budai pasa és a kálvinista konstantinápolyi pátriárka. Don Simone Matkovics levelei a Hitterjstzés Szent Kongregációjához (1622.-1635.), *Ráday Gyűjtemény Évkönyve* VIII, Budapest 1997., str. 185.-252.; Raguzai Bonifác, a hódoltság első pápai vizitátora (1581.-1582.), *Történelmi szemle* 3-4(1997.), str. 447.-472.; Az első székelyföldi katolikus népszámlálás (szalainai István bosnyák ferences jelentése 1638-ból), *Történelmi szemle* 40, no.1-2(1998.), str. 61.-85.; Die Beziehungen der katholischen Kirchen zum Staat in Türkisch-Ungarn im 17. Jh., u: Joachim Bahlcke-Arno Strohmeier (ur.), *Konfessionalisierung in Ostmitteleuropa. Wirkungen der religiösen Wandels im 16. und 17. Jahrhundert in Staat, Gesellschaft und Kultur*, Stuttgart 1999., str. 211.-217.; Egy bosnyák misszióspüspök térítőútjai a hódoltságban. *Levéltári Közlemények* (1999.), 107.-142.; "In diesem verworrenem Babel" – Missionare in Ungarn im 17. Jahrhundert, u: Gustav Reingrabner-Gerald Schlag (ur.), *Reformation und Gegenreformation im Pannonischen Raum. Referate der 13. Schlaininger Gespräche* 1993. "Reformation und katholische Reaktion im österreichisch-ungarischen Grenzraum" und der 14. Schlaininger Gespräche 1994. "Gegenreformation und katholische Restauration", Eisenstadt, 1999., str. 257.-266.; Raguzai Lajos, a hódoltság utolsó misszionáriusa. *Egyháztörténet* (2000.), 10-48.; The missionary and the devil. The ways of conversion in Catholic Mission in

Hungary, u: Eszter Andor – István György Tóth: *Frontiers of Faith. Religious Exchange and the Constitution of Religious Identities 1400-1750.*, Budimpešta 2001., str. 79.-87.; *Between Islam and Catholicism: Bosnian Franciscan Missionaries in Turkish Hungary, 1584.-1716.*, *The Catholic Historical Review*, No.3, July 2003., 409.-433.; *Old and new faith in Hungary, Turkish Hungary and Transylvania*, u: Ronnie Po-chia Hsia (ur.), *A Companion to the Reformation World*, Malden MA 2004, str. 205.-220.

Za hrvatsku crkvenu povijest važne su i četiri knjige izvora koje je objavio. To su *Litterae missionariorum de Hungaria et Transilvania* (1572.-1717.), *Bibliotheca Academiae Hungariae*, Roma, Fontes 4. Vol. I. (2002.), Vol. II. (2003.), Vol. III. (2005.) i Vol. IV. (2005.). U tim su knjigama objavljeni brojni dokumenti koji govore o djelovanju franjevacu Bosne Srebrene u Ugarskoj i Transilvaniji, a posebice su interesantni oni dokumenti koji su vezani uz karaševske Hrvate.

Zbog njegovog znanstvenog doprinosa istraživanju hrvatsko-mađarskih povijesnih tema dr. Tóth je 2002. bio izabran za člana Uredničkog vijeća časopisa *Scrinia Slavonica*. U našem je časopisu objavio i dva znanstvena rada: “Franjevci Bosne Srebrene kao misionari u turskoj Ugarskoj (1584.-1716.)”, *Scrinia Slavonica* 2 (2002.), 178.-201.; “Na putu kroz Slavoniju pod krinkom (1626.). Putovanje dalmatinskog humanista Atanazija Jurjevića (Georgiceo) - novi rukopis i nova interpretacija”, *Scrinia Slavonica* 3 (2003.), 95.-120. Navedeni radovi i objavljeni izvori pokazuju da je dr. Tóth u velikoj mjeri proširio naše spoznaje o važnosti djelovanja hrvatskih katoličkih misionara na području Ugarske tijekom 16. i 17. stoljeća. Ti su radovi možda još važniji za mađarsku historiografiju, jer je za mađarske povjesničare djelovanje hrvatskih katoličkih misionara na prostoru Ugarske tijekom novog vijeka bilo velika nepoznanica. Osim toga, njegovi se radovi odlikuju novim metodološkim pristupom u kojem je vidljiv pokušaj objektivnog sagledavanja susreta različitih etničkih i vjerskih skupina, nespontanog dotadašnjim pogledima nacionalnih historiografija. Takav je pristup otvorio veliku priliku za međunarodnu suradnju na istraživanju zajedničkih povijesnih tema, pa ostaje kao važan putokaz budućim istraživačima.

Dr. István György Tóth je iza sebe ostavio svoja djela kojima je dao trajan doprinos istraživanju povijesti našeg prostora. Uz to, njegovu je osobu odlikovala i izuzetna srdačnost kojom je osvajao brojne kolege, te neodoljivi humor na račun povjesničarskih predrasuda i nespretnosti. Prerana smrt oduzela nam je dragog kolegu. Ipak, njegova velika ljudska energija ostaje prisutna kao trajna inspiracija brojnim kolegama koji su imali sreću biti njegovi studenti i suradnici.

Robert Skenderović